

РЕЦЕНЗИЯ

от

проф. д-р Даниела Тодорова Маркова,

ПУ „Паисий Хилендарски”, Педагогически факултет

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по: област на висше образование 1. Педагогически науки

професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по...

докторска програма *Методика на обучението по технологии и предприемачество*

Автор: Диана Станкова Севдалинова

Тема: Формиране на готовност за труд в обучението по технологии и предприемачество на ученици в начален етап на СУ

Научен ръководител:

проф. д-р Марина Спасова Иванова, ПУ „Паисий Хилендарски”, Педагогически факултет

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № РД-21-2351 от 17.12. 2024 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Формиране на готовност за труд в обучението по технологии и предприемачество на ученици в начален етап на СУ” за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по..., докторска програма Методика на обучението по технологии и предприемачество. Автор на дисертационния труд е **Диана Станкова Севдалинова** докторант на самостоятелна подготовка към катедра „Естетическо възпитание” с научен ръководител проф. д-р Марина Спасова Иванова, ПУ „Паисий Хилендарски”, Педагогически факултет.

Представеният от Д. Севдалинова комплект материали на електронен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;
- протокол от катедрения съвет, свързан с докладване на готовността за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- дисертационен труд;
- автореферат на български език;
- автореферат на чужд език (английски език)
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи.

Докторантът е приложил 9 броя публикации.

Комплектът материали е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ и със Закона за развитие на академичния състав в Република България /ЗРАСРБ/ и Правилника за неговото прилагане.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Биографията на докторант Д. Севдалинова е свързана с преподавателска дейност, като трудовият ѝ стаж е 20 г. Заемала е длъжността старши учител в ОУ „Хр. Смирненски” в с. Рогозче, а от 2024 г. е директор на ДГ „Щастливо детство”, с. Джебел, област Кърджали. Основните ѝ дейности и отговорности са свързани с преподавателска и синдикална дейност. Впечатление прави нейното образование – средното си образование е придобила в икономически техникум, завършила е като бакалавър в специалност ПНУП, получила е дипломи по две магистърски програми „Психология на социалните дейности” и „Национална и регионална сигурност”. Д. Севдалинова има придобити професионални квалификации и проведена едногодишна специализация. Осъществява обществено полезна дейност като координатор за осигуряване на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на учениците; като председател на комисия за механизъм на съвместна работа на институциите по обхващане и включване в образователната система на деца и юноши. Неслучайно е признанието към постиженията ѝ – почетно отличие на МОН „Неофит Рилски”, 2017 г.; национална награда „Стоян Михайловски” за най-добър учител за 2021 г.

Изводът, който мога да направя **въз основа на биографичните данни** е, че докторантката има богат опит в различни дейности – преподавателска, организаторска, екипна, доброволческа, работа по проекти. Разностранният опит би могъл да бъде от полза за работата на докторанта, така, че проблемът в дисертацията да бъде разгледан всестранно, от различни аспекти.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Разработеният в дисертационния труд проблем е актуален в научно и научно-приложно отношение. С опита си на учител и администратор в образователни институции, докторантът се е насочил към тема, която е интересна и актуална.

4. Познаване на проблема

Диана Севдалинова има предимството да анализира проблематиката отвътре, а не отвън като страничен наблюдател. По този начин проблемите на образованието са преживени. Това е от особено важно значение за реалните приноси на дисертационното изследване. От позицията на човек вътре в системата на образованието, стават видими проблемите, очакващи своето разрешаване. Дисертационният труд притежава качества и научното изследване е проведено с разбиране. Несъмнено докторантът познава състоянието на проблема и оценява теоретичния материал по темата критично и целесъобразно.

5. Методика на изследването

Избраната методика на изследване позволява постигане на поставената цел и получаване на адекватен отговор на формулираните в дисертационния труд задачи. Прилага се тестови метод с цел проследяване на отношението на детето към учебни задачи по Технологии и предприемачество за постигане на максимална готовност за труд на учениците от 4 клас. Освен тест и анкетиране, се прилагат и други спомагателни диагностични методи.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертацията на Диана Севдалинова отговаря на необходимите нормативни изисквания, като в структурен план се състои от три глави, увод, изводи и препоръки за практиката, заключение, приноси, списък на използваната литература, приложение. Общият обем на текста е 236 страници. Литературните източници са 48 на кирилица, посочени са и 10 интернет източника. Текстът включва общо диаграми и таблици. Обемът на приложението е 37 страници, а снимки на продуктите от експерименталната работа са представени отделно на електронен носител. Приложението се състои от 4 части – анкетна карта, входящ и изходящ тест, резултати от практическите задачи със снимков материал. В увода докторантката

обосновава логично актуалността и необходимостта от разглеждането на избраната изследователска тема; посочени са целта и задачите на изследването, извежда се изследователската теза.

В първа глава „Трудът и неговата социализираща функция“, следвайки определена логика на изложение, което обосновава избраната тема и педагогическия експеримент. Прави се анализ на труда като понятие и семантика в исторически план. Извеждат се същностни характеристики; осветлява се в светлината на политиките и целите в сферата на образованието. Разгледан е механизмът на вниманието, което има значение в изследването за ефективността на образователния процес. Проследяват се закономерностите при формиране на трудова култура. Докторантката прави преглед на концепции на различни автори, за да направи класификация на трудовите умения.

Направен е преглед на присъствието на обслужващия битов труд в някои от българските учебни програми.

Проучени са учебните задачи по трудовото обучение в начална училищна възраст, както и промяната на тези задачи съобразно със социално-педагогическите и икономическите промени.

Направен е сравнителен анализ на различните учебни програми, изведени са основните им приоритети и акценти, което разкрива техните възможности, потенциал, както и хоризонт за развитие и усъвършенстване.

В нагледен табличен вид са представени програмните теми, включени в три последни учебни програми, които регламентират начално трудово обучение в 1-4 клас и в които присъстват като съдържателни ядра знание за обслужващ - битов труд.

Във втора глава е направен задълбочен преглед и анализ на нормативните документи за обучение на ученици в училище по технологии и предприемачество.

Трета глава „Дизайн на педагогическото изследване“ представя основните параметри на изследването – обект, предмет, цел, задачи, хипотеза. Представен е анализът на резултатите от изследването, онагледени в таблици и графики. Критериите и показателите са добре подбрани.

Изводите и препоръките представят тезисно заключенията от теорията и практиката и резултатите от проведената експериментална работа. Изхождайки от собствения опит, докторантката дава своите препоръки относно методите за диагностика; прилагането на редица

интерактивни методи, мултимедийни презентации като част от процеса на обучение; включването на повече природни материали.

Аргументира методическата значимост и присъствие на обслужващия битов труд в учебната практика за 4 клас. Качествата на дисертационния труд се проявява в красноречивите резултати и постижения на учениците, онагледени със снимков материал.

Нямам основание за съмнение в авторството на текста, върху който се градят приносите на дисертационния труд.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Дисертационният труд има теоретико-методологични, както и практико-приложни приноси:

1. Направен е анализ на трудовата дейност и на нейната социализираща функция;

2. Изведени са същностните характеристики на основните механизми, свързани с готовността за труд, общо-трудова и специални умения и навици с оглед на новата концепция за формиране на професионални компетенции чрез обучението по Технологии и предприемачество.

3. Направен е сравнителен теоретичен анализ и преглед на програмираната методическа литература и документация, въз основа на което се прилага нова система от учебни практически задачи за четвъртокласници, които формират професионални компетенции.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Диана Севдалинова представя девет публикации по темата на дисертацията, които отговарят на законовите изисквания при процедурата и дори надхвърля изисквания брой публикации за получаване на ОНС „доктор”. Публикациите отразяват резултати на дисертацията, свързани са с разглежданите в труда въпроси и същевременно засягат различни технически аспекти. Публикациите са представени: 1 на международен научен симпозиум в Турция, гр. Анталия; 2 на международна научна конференция; 2 – в Годишник на ШУ; 2 – в издание на ДИУУ; 1 – в сп. Предучилищно и училищно образование.

9. Лично участие на докторанта

Имайки предвид професионалната квалификация, опит и настояща работа на докторантката, нямам съмнение относно личното ѝ участие в проведеното дисертационно изследване, както и личната заслуга по отношение на формулираните приноси.

10. Автореферат

Авторефератът е в обем от 30 страници. Изготвен е съобразно техническите изисквания за оформяне на автореферат към дисертационен труд и отразява цялостно съдържанието, изводите, заключенията приносите към дисертационния труд, както и основните резултати, постигнати в дисертацията.

11. Критични забележки и препоръки

Трябва да отбележа, че много от отправените забележки към труда на вътрешната защита, са коригирани от докторантката. Тя е взела предвид и се е съобразила с изказаните мнения и направени предложения. Въпреки, че редакционни корекции са направени, вероятно не е стигнало времето цялостно да се прегледа труда, например в автореферата литературата е прецизно представена, за разлика от дисертационния труд.

Би могло някои от нормативните документи, представени във втора глава, да бъдат представени в приложение и във втора глава да остане само техния анализ. Литературата трябва да предшества приложението в структурата на дисертационния труд; тя би могла да се обогати с повече източници, съответстващо на дисертационен труд.

12. Лични впечатления

Впечатлението ми, въз основа на участие в докторантски изпити на Диана Севдалинова, вътрешна защита и запознаване с професионалния ѝ опит, е за целенасочен човек, който има желание да учи, да надгражда полученото познание и да се развива, и който явно притежава необходимите за това качества и енергия.

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Дисертационните приноси и резултати биха могли да бъдат споделени на научни форуми, споделени с учителската общност и прилагани в практиката.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Дисертационният труд показва, че докторант Диана Станкова Севдалинова **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност Методика на обучението по технологии и предприемачество, като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“** на **Диана Станкова Севдалинова** в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по..., докторска програма Методика на обучението по технологии и предприемачество.

3. 02. 2025 г.

Рецензент:

(подпис)

Проф. д-р Даниела Маркова

(ак. дл., н. ст., име, фамилия)